YALOVA ÜNİVERSİTESİ SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ
YALOVA UNIVERSITY JOURNAL OF SPORTS SCIENCES
CİLT: 4 SAYI: 2 YIL: 2025
ISSN: 2822-664X

Pandemi Öncesi ve Sonrası Dönemde Futbol Maçlarında Taraftar Katılımındaki Değişimin Ampirik Olarak İncelenmesi

Taner KARAMAN[1]
[1] Okan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimleri Fakültesi, İstanbul/Türkiye
https://orcid.org/0000-0002-1468-4234

DOI: 10.70007/yalovaspor.1751587 ORJINAL MAKALE

Özet

Bu araştırma COVID-19 pandemisi sonrası futbol karşılaşmalarında taraftarların stadyumlara katılımlarının değişimini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. İnceleme kapsamında pandemi öncesi ve sonrası dönemler 61 bin 978 müsabaka verisi üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Müsabaka verileri açık veri kaynağı olan Kaggle platformundan elde edilmiş ve maç verileri ile çapraz doğrulama yapılmıştır. Nicel araştırma desenine dayalı karşılaştırmalı betimsel analiz modeli ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Analizlerde ülkelere, organizasyona ve maç statüsüne göre taraftar sayısı ortalamalarının farklarını kapsamaktadır. Pandemi öncesi ve sonrası maç başına seyirci sayısı değişimleri bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre değerlendirilmiş ve pandeminin sonunda seyirci sayısında istatistiksel olarak anlamlı bir artış saptanmıştır. Organizasyon düzeyinde UEFA Avrupa Ligi maçları pandemi sonrasında önemli ölçüde seyirci artışı yaşamıştır. Maç statüsü bağlamında ise uluslararası kupa karşılaşmaları daha fazla izleyici çekerken, yerel lig ve kupa maçlarında seyirci sayılarında anlamlı azalmalar görülmüştür. Elde edilen bulgular, pandeminin futbol tribünlerindeki etkisinin eş zamanlı, eş yönlü ve homojen olmadığını, seyirci davranışlarının çeşitli koşullara göre şekillendiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *COVID-19, Futbol, Taraftar, UEFA, Pandemi*

An Empirical Investigation of the Change in Fan Attendance at Football Matches Before and After the Pandemic

Abstract

This study was conducted to examine the changes in the attendance of fans in football stadiums after the COVID-19 pandemic. Within the scope of the study, the pre and post-pandemic periods were analyzed comparatively over 61,978 matches. Competition data were obtained from the open data source Kaggle platform and cross-validated with match data. The research was conducted with a comparative descriptive analysis model based on quantitative research design. The analysis includes the differences in the average number of fans by country, organization and match status. The changes in the number of spectators per match before and after the pandemic were evaluated according to the independent sample t-test results and a statistically significant increase in the number of spectators was found at the end of the pandemic. At the organization level, UEFA Europa League matches experienced a significant increase in attendance after the pandemic. In terms of match status, international cup matches attracted more spectators, while local league and cup matches showed significant decreases in attendance. The findings show that the impact of the pandemic on football stands is not simultaneous and homogeneous, and that audience behavior is shaped according to various conditions.

Keywords: *COVID-19, Football, Fans, UEFA, Pandemic*

Giriş

COVID-19 pandemisi, modern çağın krizlerinden biri olarak toplumsal yaşamın tüm alanlarını derinden etkilemiştir. Bunlardan biri de futbol olmuştur. Dünyanın en popüler sporlarından biri olan futbol, bir asırdan fazla bir süredir en etkili ve popüler sporlardan biri olmuştur ve taraftarların ilgisini çekmiştir (Karaman vd., 2025). Pandeminin kitlelerin ilgi gösterdiği futbol gibi spor etkinliklerinde etkisi daha da fazla hissedilmiştir. Bu etki hem maddi hem de manevi olarak olmuştur. Nicola vd. (2020) pandeminin yalnızca sağlık değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel ve endüstriyel düzeyde yıkıcı etkiler yarattığını belirtmiştir. Pandeminin finansal etkisi üzerine yapılan araştırmada Avrupa futbolunun, 2019-2020 sezonunda yaşanan kesintiler ve gelir kayıpları nedeniyle yaklaşık 4 milyar Euro'luk bir ekonomik zarara uğradığı ifade edilmiştir (Dikici ve vd., 2021). Avrupa futbolu, yalnızca ekonomik büyüklüğü ile değil, aynı zamanda küresel futbol kültüründeki merkezi rolüyle de dikkat çekmektedir. Premier League, La Liga, Bundesliga, Serie A ve Ligue 1 gibi üst düzey ligler ile UEFA Şampiyonlar Ligi ve Avrupa Ligi organizasyonları, milyonlarca taraftarı stadyumlara çeken ve yüksek rekabet düzeyleriyle öne çıkan yapılar olarak öne çıkmaktadır. Bu lig ve organizasyonlar, pandemi sürecinde alınan seyirci kısıtlamalarından doğrudan etkilenmiştir.

Futbol taraftarlığı incelendiğinde bireylerin duygu olarak sadece karşılaşmayı izlemekten ibaret olmadığı, kulüplere karşı bir aidiyet hissettiği, günlük hayatlarını buna göre biçimlendirdiği ve kendilerini bu duygu üzerine konumlandırdığı ortaya çıkmaktadır (Ünsal, 2005). Bu sebeple de pandeminin yaşanmış olması taraftarları sadece fiziksel olarak stadyumlardan uzaklaştırmamış, duygusal olarak da bir kopma yaşamalarına neden olmuştur. Takata ve Hallmann (2022), stadyum atmosferinin kaybını taraftarların hobilerini kaybetmiş gibi hissetmeleri şeklinde tanımlarken, Doğru vd. (2021) ile Çakmak vd. (2021) da taraftarların takımlarıyla yüksek düzeyde özdeşleştiğini ortaya koymuşlardır.

Pandemi sürecinde kalabalık grupların bir araya gelmesi bulaş riskini artıran en önemli faktörlerden biri haline gelmiştir (Çakmak ve Başaran, 2023). Bu nedenle de sportif faaliyetler de halk sağlığı olarak bir dönem görülmüş, kimi ülkelerde devlet kararları ile stadyumlar uzun süre kapanmış ve karşılaşmalar seyircisiz oynanmıştır (Clarkson vd., 2020). Bununla beraber Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020 tarihinde ilan ettiği küresel pandemi de, ülkelerin futbol liglerini askıya almasına neden olmuştur (Leitner ve Richlan, 2021). Bazı ülkelerde ligler tamamen iptal edilirken, İspanya, Almanya, İngiltere ve İtalya gibi ligler sezonu tamamlayabilmek için belirli bir aranın ardından müsabakalara devam etmiştir (Leitner ve

Richlan, 2021). Pandeminin başlangıcında, küresel sağlık krizinin kontrol altına alınabilmesi için sosyal mesafenin sağlanması ve kitlesel etkinliklerin sınırlandırılması zorunlu hale gelmiştir (Parnell vd. 2020). Avrupa futbol tarihinde, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk kez dışsal bir piyasa şoku olarak nitelendirilebilecek bu denli büyük bir kesinti yaşanmış, futbol takvimi ilk defa küresel bir krizle bu ölçekte sekteye uğramıştır (Bond vd. 2022).

Pandemi sürecinde stadyumlarda uygulanan taraftarsız oynama kuralı, taraftarların müsabakalardaki rolünü yeniden gündeme getirmiştir. Yapılan araştırmalarda taraftarların oyuncular üzerinde hem destekleyici hem de baskı oluşturucu bir etkisinin bulunduğu ortaya konmuştur (Krieger ve Davis, 2022). Ayrıca pandemi döneminde uygulanan kısıtlamalar, taraftarların futbolun ayrılmaz bir bileşeni olduğunu daha görünür hale getirmiştir (Bond vd., 2022).

Büyük ölçekli spor etkinliklerinin kitlesel bulaş riskini artırdığı daha önce yapılan birçok çalışmada ortaya konmuştur (Petersen vd., 2016; Yanagisawa vd., 2018; Memish vd., 2019). Mann vd. (2020) ise COVID-19'un Olimpiyatlar gibi mega etkinliklerde yarattığı aksamalara dikkat çekmişlerdir. COVID-19'un etkileri sadece sporun gerçekleşmesini değil, aynı zamanda spor ile ilgilenen bireylerin kimilerinde bir dönüşüme de sebep olmuştur.

Araştırmanın amacı, COVID-19 pandemisinin Avrupa futbol ligleri ve UEFA organizasyonlarında tribün seyirci davranışı üzerindeki etkisini incelemek ve bu etkinin ülkeler, ligler, organizasyonlar ve maç statüleri bağlamında nasıl farklılaştığını ortaya koymaktır. Çalışma aynı zamanda, pandemi sonrası tribün doluluk oranlarında gerileme yaşayan organizasyonları tespit ederek literatüre referans niteliğinde katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışma, Avrupa kıtasında düzenlenen üst düzey profesyonel futbol ligleri ve UEFA organizasyonlarında oynanan resmi karşılaşmalara ait seyirci verilerini temel alarak gerçekleştirilmiş nicel bir araştırmadır. Veri seti açık veri kaynağı Kaggle platformundan sağlanmış, doğrulama sürecinde resmi federasyon istatistikleri ve çapraz sorgulama yapılabilen açık kaynaklar kullanılmıştır. Örneklem, 2012-2024 yılları arasında oynanan ve verileri eksiksiz olan 61.978 karşılaşmadan oluşmaktadır. Pandemi öncesi ve sonrası dönemler, Dünya Sağlık Örgütü ve UEFA kararları dikkate alınarak belirlenmiştir. Analiz sürecinde bağımsız örneklemler t-testi kullanılmış, normal dağılım varsayımı Merkezi Limit Teoremi çerçevesinde kabul edilmiştir. Merkezi Limit Teoremi, yeterince büyük örneklemlerde örneklem ortalamalarının dağılımının, anakütle dağılımının şekline bakılmaksızın yaklaşık olarak normal

dağılım gösterdiğini ifade eder (Hald, 1998). Farkların pratik anlamlılığı Cohen's d etki büyüklüğüyle değerlendirilmiştir. Araştırmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi çerçevesinde hareket edilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma desenine dayalı karşılaştırmalı betimsel analiz modeline göre tasarlanmıştır. Nicel araştırma, sayısal veriler aracılığıyla olgular arasındaki ilişkileri ortaya koymayı ve genelleme yapmayı amaçlayan bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2020). Betimsel araştırmalar, mevcut durumu olduğu gibi ortaya koyarken; karşılaştırmalı analizler, farklı gruplar veya zaman dilimleri arasındaki farklılıkları istatistiksel yöntemlerle incelemeyi sağlar (Karasar, 2024).

Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini, Avrupa kıtasında düzenlenen üst düzey profesyonel futbol ligleri ve UEFA organizasyonları kapsamındaki resmi karşılaşmalar oluşturmaktadır. Evrene; İngiltere Premier League, İspanya La Liga, Almanya Bundesliga, İtalya Serie A, Fransa Ligue 1, Hollanda Eredivisie, Portekiz Primeira Liga, Türkiye Süper Lig, Rusya Premier Lig, Belçika Pro League, İskoçya Premiership, Danimarka Süperliga, Ukrayna Premier Lig ve Yunanistan Super League ile bu liglerin yerel kupa müsabakalarına ek olarak, UEFA Şampiyonlar Ligi, UEFA Avrupa Ligi ve UEFA Süper Kupası gibi uluslararası organizasyonlar dahildir. Araştırmanın örneklemini ise 61.978 resmi müsabaka verisi oluşturmuştur. Örnekleme sürecinde amaçlı örnekleme tekniği kullanılmış ve yalnızca seyircili oynanan resmi lig ve kupa karşılaşmaları dikkate alınmıştır. Pandemi öncesi dönem Dünya Sağlık Örgütü'nün pandemi ilanını verdiği 11 Mart 2020 öncesi, pandemi sonrası dönem ise UEFA'nın tribünlere taraftar kabul etmeye başladığı 7 Eylül 2021 sonrası olarak tanımlanmış; bu iki tarih arası geçiş dönemi analiz dışında bırakılmıştır. Bu karşılaşmalar ülke, lig, organizasyon, tarih, seyirci sayısı ve maç statüsü gibi değişkenler temelinde sınıflandırılmış ve verileri eksiksiz olan maçlar değerlendirmeye alınmıştır. Bu yöntemle oluşturulan örneklem, pandeminin futbol tribün dolulukları üzerindeki etkisini hem genel düzeyde hem de ligler, ülkeler ve organizasyonlar bazında ayrıntılı olarak incelemeye olanak sağlamıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak çevrim içi açık veri tabanları ve resmi federasyon kayıtları kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan temel veri seti, Kaggle platformunda paylaşılan

profesyonel futbol karşılaşmalarına ait açık veri tabanından elde edilmiştir. Bu veri tabanı, maçların oynandığı ülke, lig, organizasyon kodu, tarih, seyirci sayısı ve maç statüsü gibi değişkenleri içermektedir. Verilerin doğruluğunu sağlamak amacıyla UEFA'nın resmi internet sitesi, ulusal futbol federasyonlarının yayımladığı istatistikler ve transfermarkt.com gibi güvenilir açık veri kaynaklarıyla karşılaştırmalı kontroller yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 26 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Pandemi öncesi ve sonrası dönemler arasındaki seyirci ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla bağımsız örneklemler t-testi uygulanmıştır. Bu test, iki bağımsız grup arasındaki ortalama farkının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tercih edilmiştir. Çalışmada, pandemi öncesi ve sonrası dönemlerin birbirinden bağımsız iki grup olması ve seyirci sayılarının sürekli değişken olması nedeniyle t-testi uygun bir yöntem olarak değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde her ülke ve lig için ayrı t-testi uygulanmış, böylece pandeminin etkisinin coğrafi ve organizasyonel bağlamlara göre farklılaşması incelenmiştir. Ayrıca uluslararası kupa, yerel lig ve yerel kupa gibi maç statüsü kategorileri de ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarının anlamlılığını yorumlarken %95 güven aralığı dikkate alınmış ve $p < .05$ değeri istatistiksel anlamlılık ölçütü olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Etiği

Bu araştırma, kamuya açık veriler kullanılarak gerçekleştirildiği için insan katılımcılar üzerinde herhangi bir deneysel işlem yapılmamış, kişisel veri toplanmamış ve bireylerin özel bilgilerine müdahale edilmemiştir.

Bulgular

Pandemi öncesi ve sonrası dönemlerin karşılaştırıldığı analizler, yalnızca ortalama değişimlere değil, aynı zamanda ülkeler, organizasyonlar ve maç statüleri düzeyinde oluşan farklılaşmalara da odaklanmıştır. Bu bağlamda elde edilen bulgular, pandeminin seyirci katılımı üzerinde hem niceliksel hem de yapısal etkiler yarattığını ortaya koymaktadır.

Tablo 1 Pandemi Öncesi ve Sonrası Genel Seyirci Ortalamaları

	Zaman	n	$\overline{X}$	Ss	t	p
Pandemi	Öncesi	42397	18.387,94	17.722,24	-7,677	,000*
	Sonrası	19581	19.584,46	18.696,90		

*p<0.05

Pandemi öncesi ve sonrası genel seyirci ortalamaları karşılaştırıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir artış belirlenmiştir ($p < 0.05$). Çıkan sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir. İki dönem arasında ortalama fark 1.196 kişi olup, %95 güven aralığı arasında değişmektedir. Ancak Cohen's düzeyinde ölçülen etki büyüklüğü, bu farkın pratikte düşük düzeyde bir etkiyle sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır (d ≈ 0.064). Buna karşın, pandeminin ardından genel bir seyirci artış eğilimi olduğu da dikkate değerdir.

Tablo 2 Ülke Bazında Pandemi Öncesi ve Sonrası Seyirci Ortalamaları -1

	Zaman	n	$\overline{X}$	Ss	t	p
Belçika	Öncesi	1913	11.568,14	7.224,57	4,654	,000*
	Sonrası	998	10.352,76	6.388,99		
Danimarka	Öncesi	1817	5.970,92	4.880,66	-7,378	,000*
	Sonrası	658	8.186,02	7.118,89		
İngiltere	Öncesi	4166	30.042,18	19.508,02	-2,582	,010
	Sonrası	2110	31.449,10	20.831,63		
Fransa	Öncesi	2934	21.576,14	12.450,58	-6,513	,000*
	Sonrası	1267	24.709,23	15.043,02		
Almanya	Öncesi	2874	39.250,98	19.805,05	-7,870	,000*
	Sonrası	1345	34.038,74	20.158,01		

*p<0.05

Tablo 2'de Belçika, Danimarka, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın pandemi öncesi ve sonrası tribün doluluk ortalamalarının bağımsız örneklemler t-testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre İngiltere hem pandemi öncesi 30 bin 042 hem de sonrası 31 bin 449 olan tribün ortalamalarında anlamlı bir farklılığa sahip olmazken, diğer ülke liglerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 3 Ülke Bazında Pandemi Öncesi ve Sonrası Seyirci Ortalamaları -2

	Zaman	n	$\overline{X}$	Ss	t	p
Yunanistan	Öncesi	1.989	4.511,54	6.362,27	-4,059	,000*
	Sonrası	640	5.942,39	8.154,72		
İtalya	Öncesi	3.509	21.050,84	14.754,80	-10,073	,000*
	Sonrası	1.589	26.559,45	19.407,02		
Hollanda	Öncesi	3.030	16.234,57	13.240,41	-2,905	,004*
	Sonrası	1.183	17.593,27	13.793,46		
Portekiz	Öncesi	2.662	9.887,21	14.130,27	-2,241	,025
	Sonrası	1.199	11.037,82	15.036,68		
Rusya	Öncesi	2.634	10.415,73	9.658,12	4,793	,000*
	Sonrası	1.319	8.919,76	9.043,88		

*p<0.05

Tablo 3'de Yunanistan, İtalya, Hollanda, Portekiz ve Rusya'nın pandemi öncesi ve sonrası tribün doluluk ortalamalarının bağımsız örneklemler t-testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre Portekiz hem pandemi öncesi hem de sonrası tribün ortalamalarında anlamlı bir farklılığa sahip olmazken, diğer ülke liglerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Rusya'da oluşan düşüşte Ukrayna ile girilen savaşın da etkisi olduğunu düşünmemiz mümkündür.

Tablo 4 Ülke Bazında Pandemi Öncesi ve Sonrası Seyirci Ortalamaları -3

	Zaman	n	$\overline{X}$	Ss	t	p
İskoçya	Öncesi	2.089	10.948,61	14.645,36	-5,189	,000*
	Sonrası	870	14.370,03	16.995,49		
İspanya	Öncesi	3.542	25.895,50	19.652,68	3,759	,000*
	Sonrası	1.826	23.825,94	18.823,45		
Türkiye	Öncesi	1.878	12.691,55	11.937,11	3,893	,000*
	Sonrası	1.283	10.965,81	12.440,87		
Ukrayna	Öncesi	1.781	6.511,26	8.714,33	17,900	,000*
	Sonrası	397	1.767,60	3.309,46		

*p<0.05

Tablo 4'de İskoçya, İspanya, Türkiye ve Ukrayna liglerinin pandemi öncesi ve sonrası tribün doluluk ortalamalarının bağımsız örneklemler t-testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre tüm liglerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Pandemi öncesinde 6 bin 511 tribün doluluk ortalamasına sahip olan Ukrayna, sonrasında Rusya ile olan savaşın da etkisi ile bu ortalamayı bin 767'ye düşürmüştür.

Tablo 5 Seçili Organizasyonlarda Pandemi Öncesi ve Sonrası Karşılaştırmalar

	Zaman	n	$\overline{X}$	Ss	t	p
UEFA Şampiyonlar Ligi	Öncesi	976	44.879,45	19.144,91	-,411	,681
	Sonrası	559	45.299,46	19.180,62		
Şampiyonlar Ligi Elemeleri	Öncesi	719	15.890,77	14.679,02	2,196	,029
	Sonrası	264	13.727,22	13.308,01		
UEFA Avrupa Ligi	Öncesi	1.582	21.739,68	14.757,71	-8,059	,000
	Sonrası	589	28.641,09	18.729,85		
Avrupa Ligi Elemeleri	Öncesi	2.231	8.066,53	8.714,33	-3,380	,001
	Sonrası	144	11.182,12	3.309,46		

*p<0.05

Tablo 5'te sonuçları verilen organizasyon düzeyinde yapılan analizlerde ise UEFA Şampiyonlar Ligi karşılaşmalarında pandemi öncesi ve sonrası seyirci ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p = .681$). Bu durum, Şampiyonlar Ligi'nin marka gücü sayesinde izleyici sadakatini koruduğunu göstermektedir. Öte yandan UEFA Avrupa Ligi

karşılaşmalarında da pandemi sonrası dönem için anlamlı düzeyde artış tespit edilmiştir ($p <$ .005). Bireylerin kaliteli futbol organizasyonlarına ilgisinin arttığı görülmektedir.

Tablo 6 Maç Statüsüne Göre Pandemi Öncesi ve Sonrası Seyirci Sayıları

	Zaman	n	$\overline{X}$	Ss	t	p
Uluslararası Kupa	Öncesi	5.515	19.544,54	18.955,00	-3,756	,000
	Sonrası	2.875	21.249,09	20.117,00		
Yerel Lig	Öncesi	30.637	19.961,87	17.476,41	-4,317	,000
	Sonrası	14.069	20.761,93	18.522,19		
Yerel Kupa	Öncesi	6.095	8.981,05	14.194,21	-4,546	,000
	Sonrası	2.405	10.595,96	14.964,99		

*p<0.05

Maç statüsü bağlamında yapılan analizler de önemli farklılıklar ortaya koymuş ve sonuçlar Tablo 6'de verilmiştir. Uluslararası kupa müsabakalarında pandemi sonrası seyirci sayısında anlamlı bir artış gözlemlenmiştir ($p < 0.05$). Bununla birlikte yerel lig ve yerel kupa karşılaşmalarında pandemi sonrası dönemde seyirci sayılarında anlamlı artışlar kaydedilmiştir ($p <$ .005).

Tartışma ve Sonuç, Öneriler

COVID-19 pandemisinin futbol müsabakalarındaki tribün seyirci davranışına etkisi, elde edilen bulgular doğrultusunda çok boyutlu ve bağlamsal olarak çeşitlilik göstermektedir. Genel ortalamalarda gözlemlenen seyirci artışı istatistiksel olarak anlamlı olsa da Cohen's düzeyinde ölçülen etki büyüklüğü, bu artışın pratikte düşük düzeyde kaldığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, özellikle ülke, organizasyon ve maç statüsü gibi yapısal düzeylerde ortaya çıkan farklılıklar, pandeminin etkilerinin tek boyutlu olmadığını ve çeşitli sosyal ve coğrafi faktörler üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bulgular, pandemi sonrası kimi alanlarda artan seyirci ilgisinin yalnızca rekabet düzeyiyle açıklanamayacağını göstermektedir. Simmons vd. (2022) belirttiği gibi, bastırılmış sosyal ihtiyaçların (başarı, dram, kaçış, aile birlikteliği, sosyal bağlantılar, grup aidiyeti ve eğlence) yeniden üretimi, futbol ile gerçekleşmiştir. Bu durum da pandemi sonrası kimi taraftarların tribünlere geri dönüşünün sebebi olabilecektir. Bu, Lefton (2025)'un raporunda da desteklenmektedir: Katılımcıların %73'ü pandemi sonrası dönemde spora olan ilgisinin arttığını belirtmiş ve sporun, yeniden sosyalleşme imkânı sunduğu bir alan olarak görüldüğü aktarılmıştır. Uluslararası prestijli organizasyonlara olan yönelimdeki artış ise bu ihtiyaçların yüksek görünürlükteki alanlarda karşılandığını ortaya koymaktadır. UEFA Şampiyonlar Ligi ve UEFA Avrupa Ligi gibi dengeli rekabet ortamları, pandemi sonrası dönemde daha cazip hale gelmiş ve bu organizasyonlarda anlamlı seyirci artışları tespit

edilmiştir. Pandemi sonrası artan uluslararası maç ilgisi, yalnızca sportif bir geri dönüş değil, aynı zamanda kültürlerarası bağlamda aidiyetin yeniden kurulması olarak da değerlendirilebilir. Öte yandan, yerel lig ve kupa karşılaşmalarındaki azalmalar, Crawford vd. (2021) ortaya koyduğu gibi, taraftarların pandemi sonrası dönemde daha seçici hale geldiğini göstermektedir. Pandemi çağında sporseverlik başlıklı derleme makaledeki bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir (Galily vd., 2023). Bir başka çalışma ise farklı bir boyuttan konuyu incelemiş ve stadyumda seyirci olmadan canlı yayın izleyen TV izleyicilerinin sponsorların reklam panolarına yerleştirdiği logolarına daha az dikkat ettiğini ortaya koymuştur (Herold vd., 2021). Bu durum taraftar sayısının pandemi sonrası artış ihtiyacının marketing boyutunu oluşturmaktadır. Bir başka çalışma ise pandemi öncesi ve sonrası hakemlerin faul sayılarını incelerken, pandemi öncesi yoğun tribün baskısı altında Almanya Bundesliga'da hakemlerin deplasman takımlarına daha fazla faul çaldığını ortaya koymuş, pandemi sırasında ise seyircisiz oynanan müsabakalarda bu dengenin bozulduğunu tespit etmiştir (Endrich ve Gesche, 2020). Bu sonuç taraftarın ev sahibi olunan maça doğrudan etki edebildiğini, pandemi sonrası taraftarlarını tekrar tribünlere toplayabilecek takımların avantaj sağlayabileceğini göstermektedir. Reade ve Singleton (2021) pandemi sonrası stadyumlar yeniden açıldığında risk devam ederse, spor organizasyonları bilet talebinde azalma beklentisini ifade ederken, bu beklentinin yıllar içerisinde ortadan kalktığı görülmektedir. Portekiz'de yapılan bir araştırmada taraftarların tribünlere neden gelmediği üzerine inceleme gerçekleştirilirken, bilet maliyetleri, maçların yapıldığı saat ve stadyumlara olan fiziksel mesafenin gitmemeyi etkilediği ortaya konulmuştur (Monteiro ve Maurao, 2024). Bu çalışmanın sonuçlarından olan fizik mesafe etkisinin pandemi öncesinde de taraftarlar için önemli olup olmadığının incelenmesi önemli bir bulguyu da ortaya koyabilir. Öte yandan İngiltere ve Portekiz liglerinde pandemi öncesi ve sonrası seyirci ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmemesi, bu ülkelerde taraftar bağlılığının ve kulüplerin marka gücünün pandemiye karşı dirençli olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, bazı liglerde seyirci davranışlarının kriz koşullarına rağmen istikrarlı seyrettiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak taraftarların pandemi etkilerini geride bıraktığı, kulüplerin de taraftarlarını tekrar kazanmak için doğru stratejileri benimsediği görülmektedir. Aynı zamanda stadyumlarda olmanın taraftarların psikolojik olarak da katkı sağladığı bilgisi literatürde yer alırken, bununla birlikte sponsorların da reklamlarının karşılığını alma noktasında daha yüksek verimlilik elde edebildiği görülmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmaların, bu dönüşümün kalıcılığına, dijital izleme pratiklerinin etkileşimine ve farklı demografik grupların stadyum katılım kararlarına

odaklanması önem arz etmektedir. Buna ek olarak farklı kıtalarda benzer çalışmaların gerçekleştirilip, karşılaştırılmasının yapılması ile birlikte taraftarların geri dönüşlerinin finansal etkilerinin boyutunun incelenmesi de önerilmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranları Beyanı

Bu Araştırmanın tamamı, araştırmanın tek yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çatışma Beyanı

Yazarın araştırma ile ilgili bir çatışma beyanı bulunmamaktadır.

Kaynakça

Bond, A. J., Cockayne, D., Ludvigsen, J. A. L., Maguire, K., Parnell, D., Plumley, D., Widdop, P. & Wilson, R. (2022). Covid-19: The return of football fans. *Managing Sport and Leisure*, *27(2)*, 108-118.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (28. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Clarkson, B. G., Culvin, A., Pope, S., & Parry, K. D. (2020). Covid-19: Reflections on threat and uncertainty for the future of elite women's football in England. *Managing Sport and Leisure*, 1-12. https://doi.org/10.1080/23750472.2020.1766377

Crawford, G., Fenton, A., Chadwick, S., & Lawrence, S. (2021). 'All avatars aren't we': Football and the experience of football-themed digital content during a global pandemic. *International Review for the Sociology of Sport*, 56(6), 745–761. https://doi.org/10.1177/10126902211021529

Çakmak, G., Tapşın, F. O., ve Tapşın, F. O. (2021). Sakaryaspor taraftarlarının takımla özdeşleşme düzeyleri ve takım imajına yönelik algıları. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(3), 374-390.

Çakmak, G., ve Başaran, Z. (2023). Futbol taraftarlarının pandemi kısıtlamaları dönemi taraftarlık deneyimleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (94), 383-392.

Dikici, S. T., Güler, C., ve Çavuşoğlu, S. B. (2021). Pandeminin futbol ekonomisine etkileri üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(4). 100-118.

Doğru, Y. B., Koç, F., Giray, C., ve Yön, B. (2021). Futbol takımı taraftarlığında özdeşleşme: Kocaelispor taraftarı örneği. *Turkish Journal of Marketing (TUJOM)*, 6(1), 1-20.

Endrich, M., & Gesche, T. (2020). Home-bias in referee decisions: Evidence from "Ghost Matches" during the Covid 19 Pandemic. *Economics Letters*, 197, 109621. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2020.109621

Galily, Y., Samuel-Azran, T., & Hayat, T. (2023). Sport fanship at the age of the pandemic: Preliminary thoughts in times of (global) change. *The American Behavioral Scientist*, 67(10), 1159–1167. https://doi.org/10.1177/00027642221118298

Hald, A. (1998). *A history of mathematical statistics from 1750 to 1930.* Wiley-Interscience.

Herold, E., Boronczyk, F., & Breuer, C. (2021). Professional clubs as platforms in multi-sided markets in times of COVID-19: The role of spectators and atmosphere in live football. *Sustainability*, 13(4), 2312. https://doi.org/10.3390/su13042312

Karaman, T., Özsoy, D., & Akyüz, O. (2025). Successful Reflection of Technical Director Changes on Sportive Management in Football. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 27(1), 20-27. https://doi.org/10.15314/tsed.1463945

Karasar, N. (2024). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (39. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.

Krieger, K., & Davis, J. (2022). How much of "home field advantage" comes from the fans? A natural experiment from the Covid-19 pandemic. *UNLV Gaming Research & Review Journal*, 26(5), 59-72.

Lefton, T. (2025). Momentum data shows fandom getting stronger in post-COVID sports world. *Sports Business Journal.* https://www.sportsbusinessjournal.com/Articles/2025/03/05/momentum-data-shows-fandom-getting-stronger-in-post-covid-sports-world adresinden 20 Temmuz 2025 tarihinde alınmıştır.

Leitner, M. C., & Richlan, F. (2021). No fans-no pressure: Referees in professional football during the Covid-19 pandemic. *Frontiers in Sports and Active Living*, 3, 1-11.

Mann, R. H., Clift, B. C., Boykoff, J., & Bekker, S. (2020*).* Athletes as community; athletes in community: Covid19, sporting mega-events and athlete health protection. *British Journal of Sports Medicine*. https://doi.org/10.1136/bjsports-2020-102433

Memish, Z. A., Steffen, R., White, P., Dar, O., Azhar, E. I., Sharma, A., & Zumla, A. (2019). Mass gatherings medicine: public health issues arising from mass gathering religious and sporting events. *The Lancet*, 393, 2073–2084.

Monteiro, A., & Reis Mourao, P. (2024). Why are stadiums empty in Portugal? An examination of costs associated with being a fan of Premier League football in Portugal. *Soccer & Society*, 25(8), 997-1020. https://doi.org/10.1080/14660970.2024.2302488

Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, M., & Agha, R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus and COVID-19 pandemic: *A review. International Journal of Surgery*. 78, 185-193. https://doi.org/10.1016/j.ijsu.2020.04.018

Parnell, D., Widdop, P., Bond, A., & Wilson, R. (2020). COVID-19, networks and sport. *Managing Sport and Leisure*, 1-7. https://doi.org/10.1080/23750472.2020.1750100

Petersen, E., Wilson, M. E., Touch, S., McCloskey, B., Mwaba, P., Bates, M., Dar, O., Mattes, F., Kidd, M., Ippolito, G., Azhar, E. I., & Zumla, A. (2016). Rapid spread of Zika virus in the Americas: Implications for public health preparedness for mass gatherings at the 2016. *PLOS Neglected Tropical Diseases*, 12(9). https://doi.org/10.1371/journal.pntd.00067

Reade, J. J., & Singleton, C. (2021). Demand for public events in the COVID-19 pandemic: A case study of European football. *European Sport Management Quarterly*, 21(3), 391-405. https://doi.org/10.1080/16184742.2020.1841261

Simmons, J. M., Stensland, P. J., & Slavich, M. A. (2022). COVID-19 and sports fans: Examining the pandemic's impact on need fulfillment and psychosocial outcomes. *Sport Management Review*, 29(4), 541–559. https://doi.org/10.1080/23750472.2022.2059546

Takata, K., & Hallmann, K. (2022). Sport fans' nostalgia and revisit intention to stadiums during the Covid-19 pandemic. *International Journal of Event and Festival Management*, 13(4), 406-421.

Ünsal, A. (2005). *Tribün cemaatinin öfkesi – Ticarileşen Türkiye futbolunda şiddet*. İletişim Yayınları.

Bu makale Creative Commons Attribution 4.0 Uluslararası lisansı ile lisanslanmıştır.